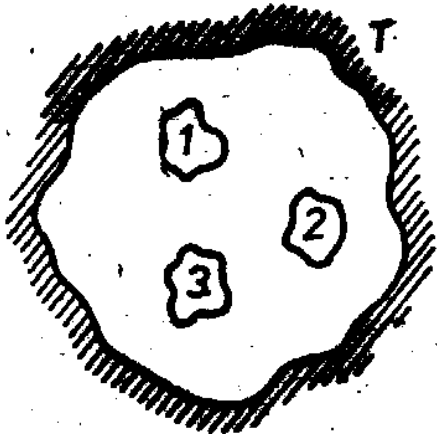

Wykład II

Widmo promieniowania słonecznego

Prawo Kirchhoffa

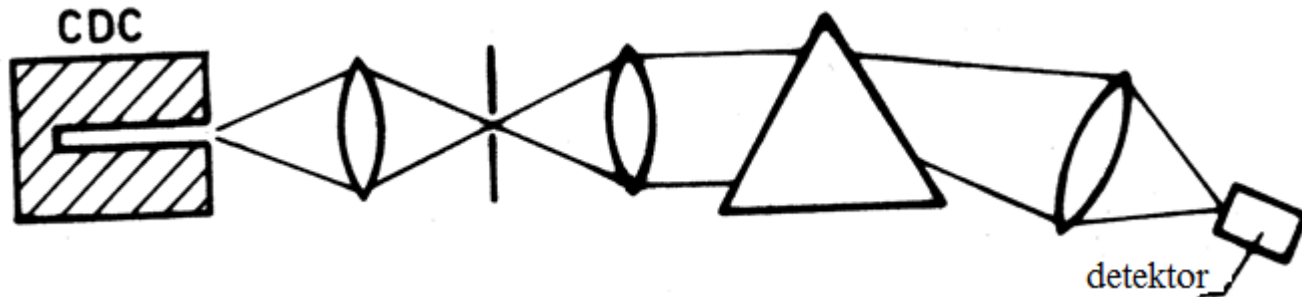

Stosunek spektralnej zdolności emisyjnej do spektralnej zdolności absorpcyjnej ciał jest taką samą funkcją długości fali i temperatury, niezależną od rodzaju ciała:

$$\frac{e_{\lambda}(\lambda, T)}{a_{\lambda}(\lambda, T)} = f(\lambda, T)$$

Dla CDC, $a_{\lambda}(\lambda, T) = 1$ i zgodnie z prawem Kirchhoffa zdolność emisyjna CDC jest poszukiwaną funkcją $f(\lambda, T)$.

Układ do pomiaru $f(\lambda, T)$

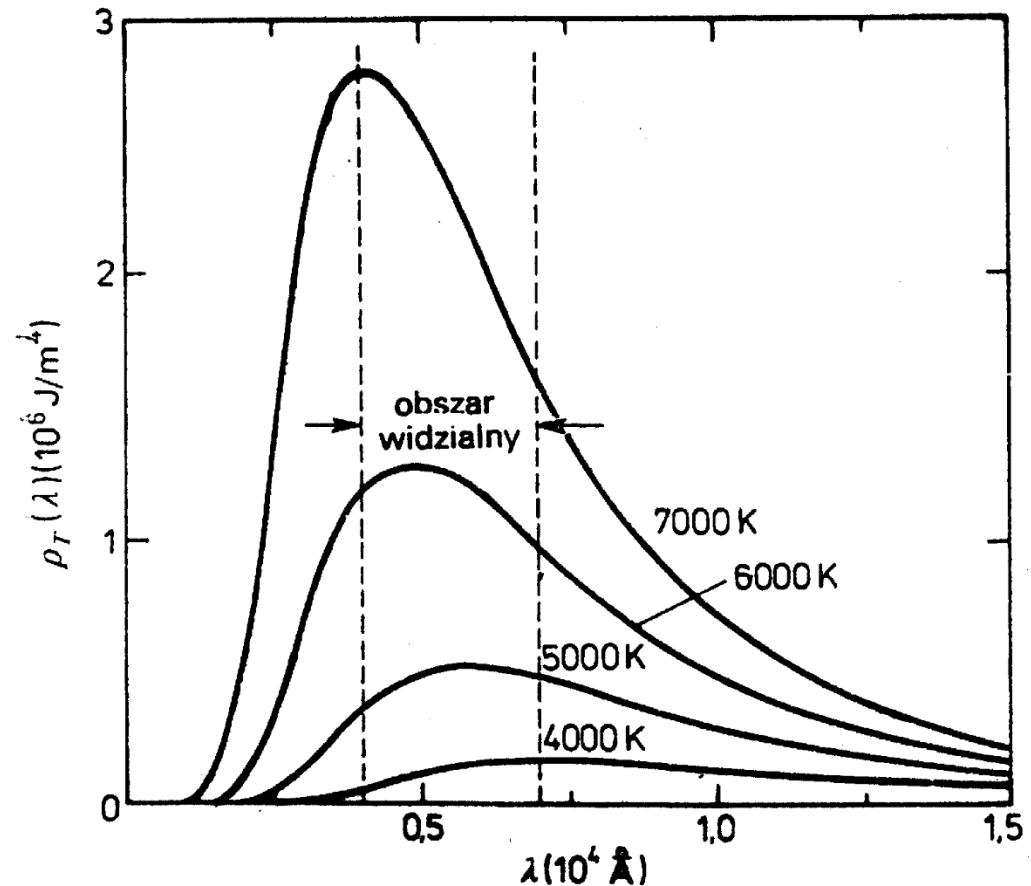

Pamiętamy, że

$$e(\lambda, T) = \frac{\rho(\lambda, T) \cdot c}{4}$$

$e(\lambda, T)$ - spektralna zdolność emisyjna

$\rho(\lambda, T)$ - spektralna gęstość energii

Prawa promieniowania CDC

- Prawo Plancka

$$e(\lambda, T) = \frac{2hc^2}{\lambda^5} \frac{1}{e^{\frac{hc}{\lambda kT}} - 1}$$

- Prawo Stefana-Boltzmannna:

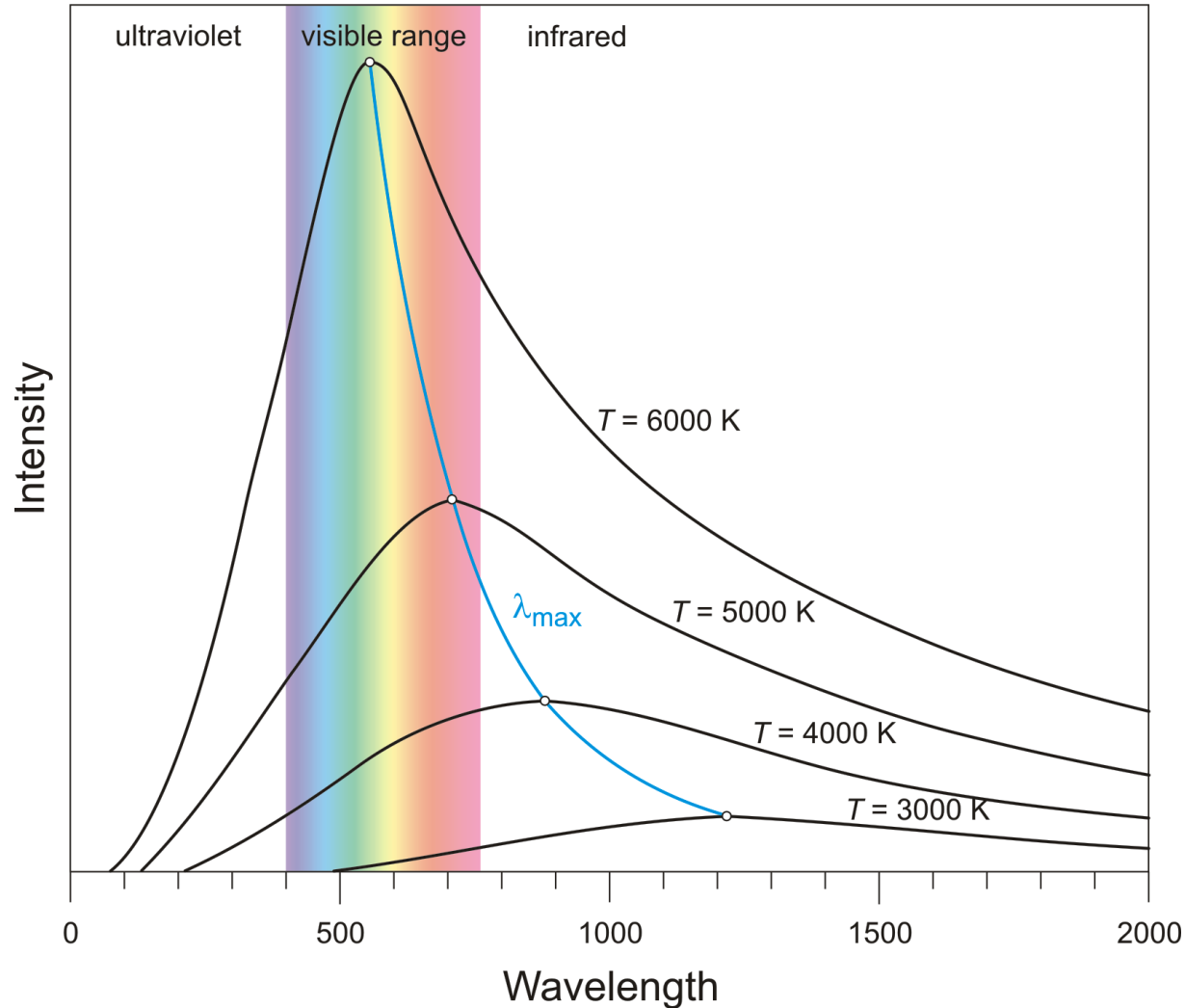
$$M(T) = \int_0^{\infty} e(\lambda, T) d\lambda = \sigma(T^4 - T_0^4)$$

$$\sigma = 5.67 \cdot 10^{-8} \frac{W}{m^2 K^4}$$

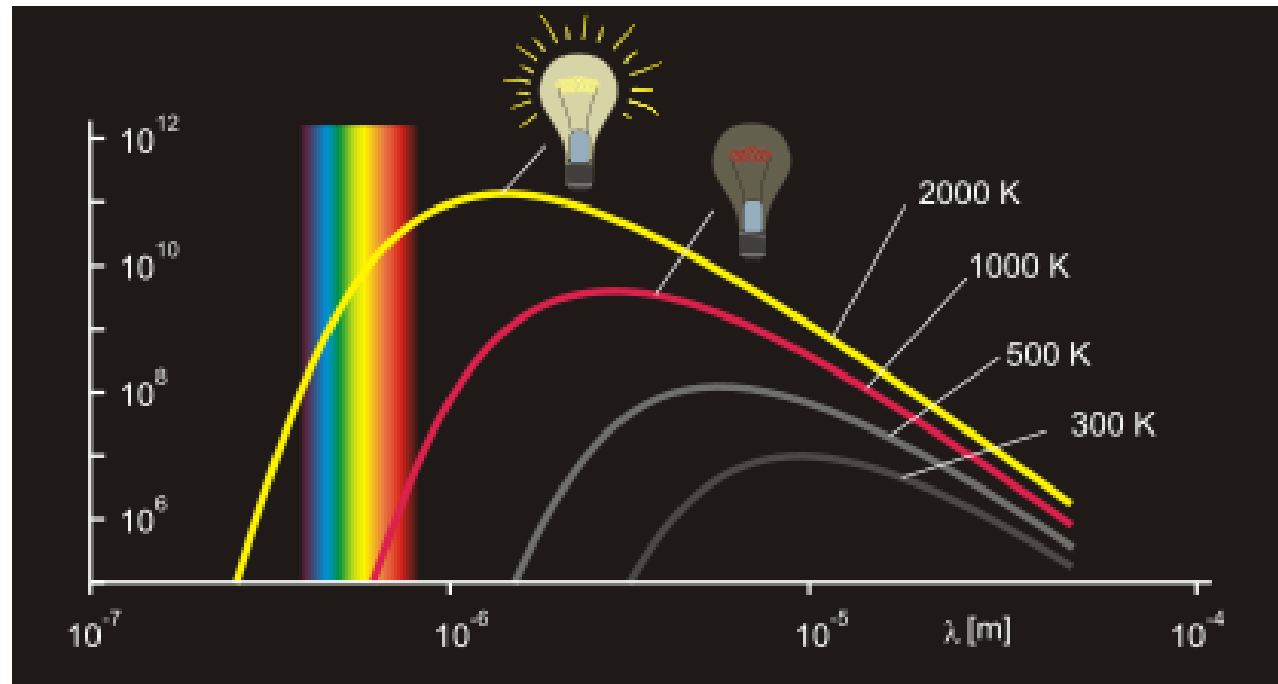
– stała Stefana-Boltzmannna

- Prawo Wiena:

$$\lambda_{max} \cdot T = 2898 \mu m K$$

CDC

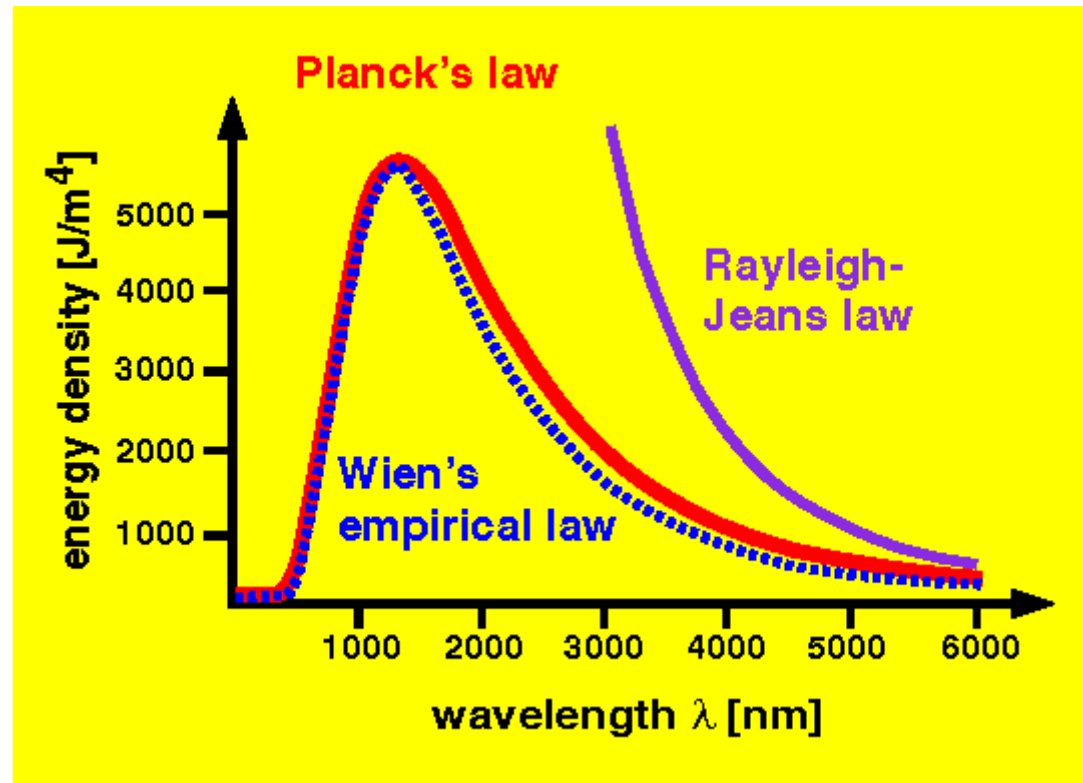
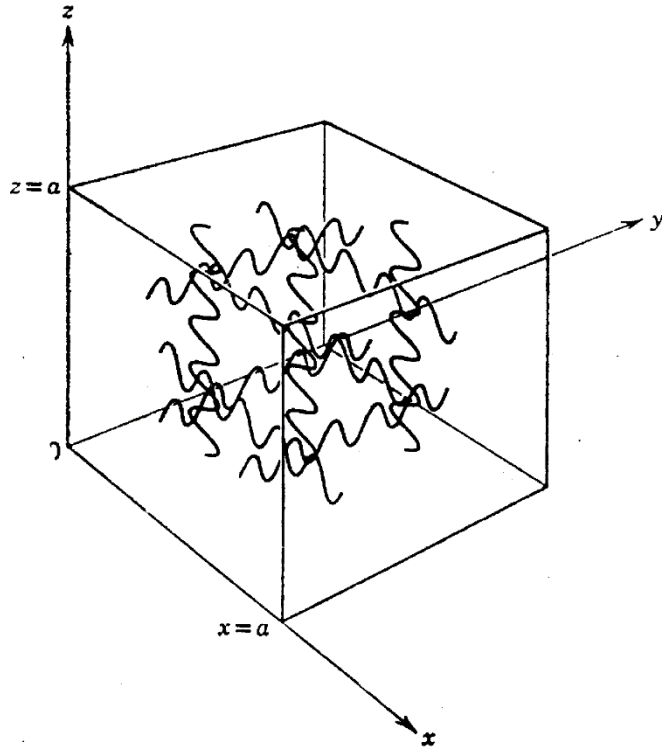
- Prawo Wiena: $\lambda_{max} \cdot T = 2898 \mu\text{m K}$

Prawo Wien

$$\lambda_{max} \cdot T = 2898 \cdot 10^{-6} \text{ m} \cdot \text{K} = 2898 \cdot \mu\text{m} \cdot \text{K}$$

Temperatura		Długość fali [μm]	Emiter
$^{\circ}\text{K}$	$^{\circ}\text{C}$		
273	0	11	lód
373	100	8	wrząca woda
473	200	6,3	kolba do lutowania
573	300	5,2	żelazko do prasowania
773	500	3,9	gorące żelazo
1 273	1 000	2,3	grzejnik Ni-Cr
2 848	2 575	1,0	włókno wolframowe
3 000	2 727	0,97	żarówka samochodowa

Prawo Plancka

Postulat Plancka (1900r – narodziny mechaniki kwantowej):

$$\varepsilon_n = nh\nu \quad n = 1, 2, 3, \dots$$

Widmo Słońca

Widmo
Słońca

Absorpcja
światła

Kreacja
par
elektron
- dziura

Dryft/dyfuzja
nośników

Separacja
nośników

Zbieranie
nośników

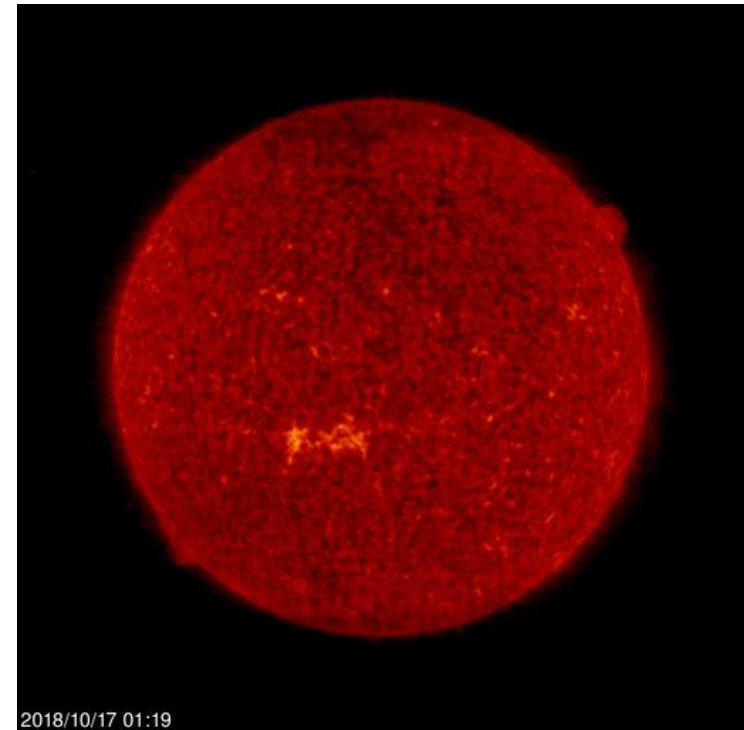
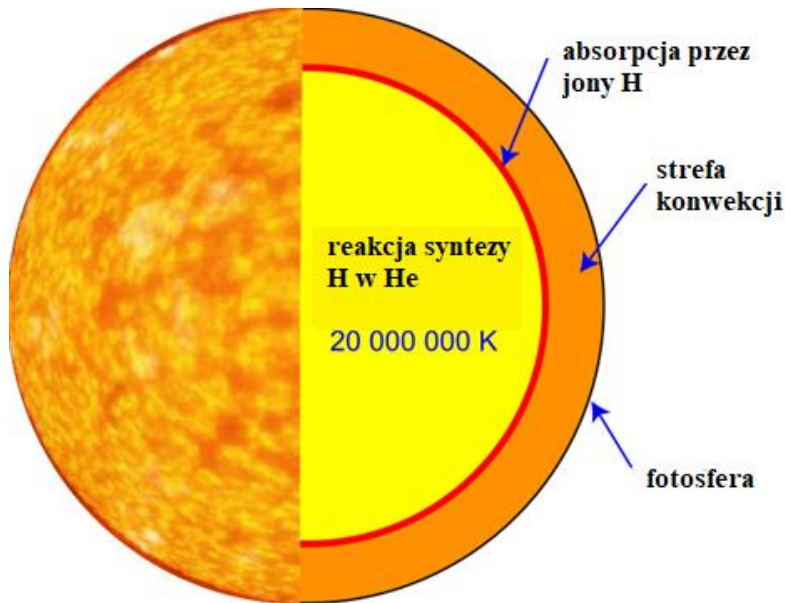
Wydajność konwersji energii słonecznej:

$$\eta = \frac{E_{wy}}{E_{we}}$$

$$\eta_{całkowite} = \eta_{absorpcja} \times \eta_{kreacja} \times \eta_{dryft/dyf} \times \eta_{separ} \times \eta_{zbierania}$$

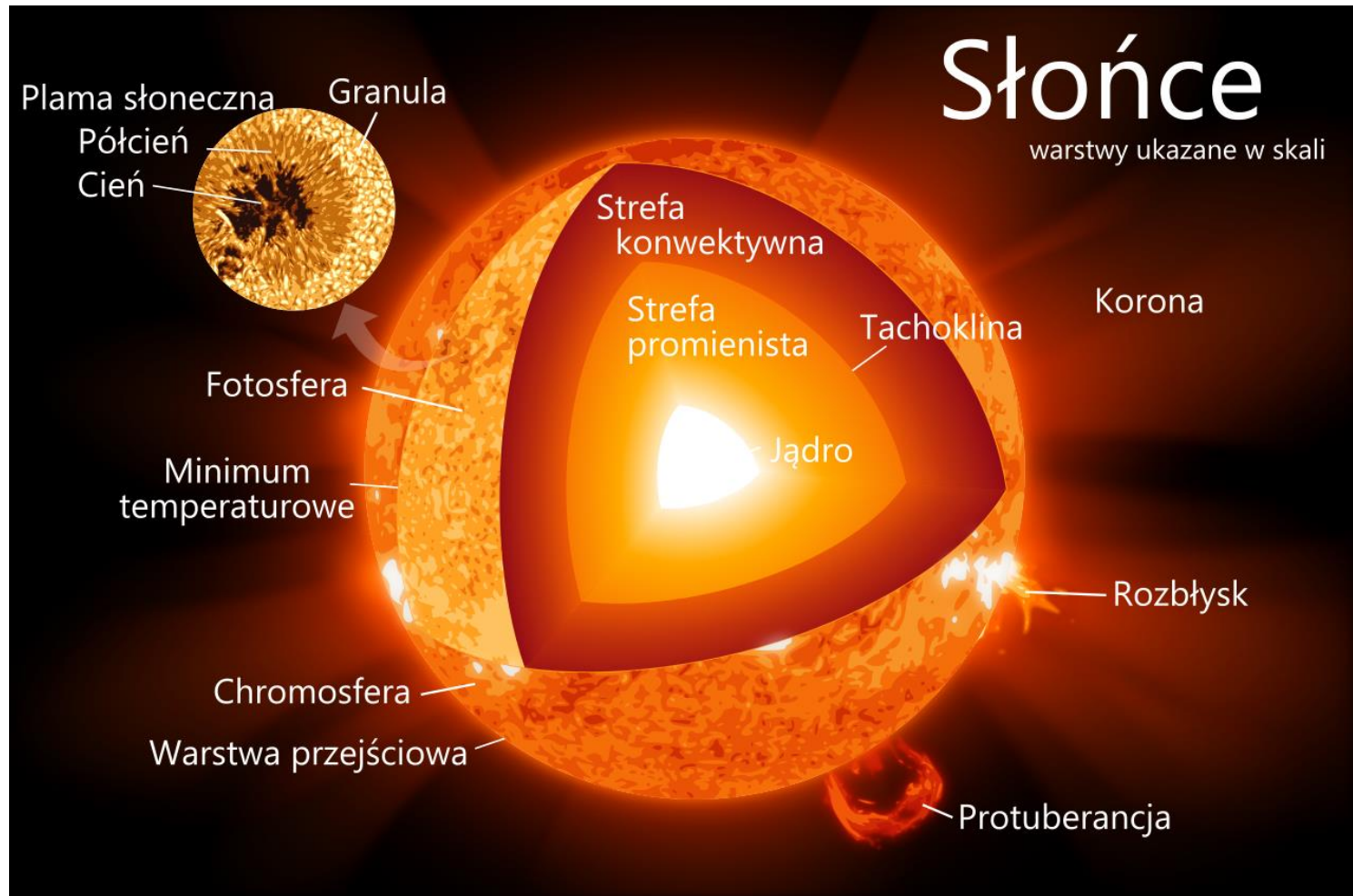

Słońce

Gorąca sfera gazu, temp. we wnętrzu ok. $20 \cdot 10^6$ K. Wysoka temperatura jest wynikiem reakcji syntezy wodoru w hel w jądrze Słońca. Promieniowanie z wnętrza Słońca nie wydostaje się na zewnątrz, ponieważ jest absorbowane przez warstwę jonów wodoru. Ciepło jest transportowane na zewnątrz drogą konwekcji cieplnej.

Słońce

Słońce

Odległość Ziemia- Słońce - 149,600,000 km (jednostka astronomiczna, AU)

Średnica - 1,392,000 km ($109 \times$ średnica Ziemi)

Masa - 1.993×10^{27} kg ($332,000 \times$ masa Ziemi)

Gęstość - (w centrum) >105 kg/m³

Ciśnienie - (w centrum) > 1 miliard atm

Temperatura - (w centrum) $\sim 20,000,000$ K

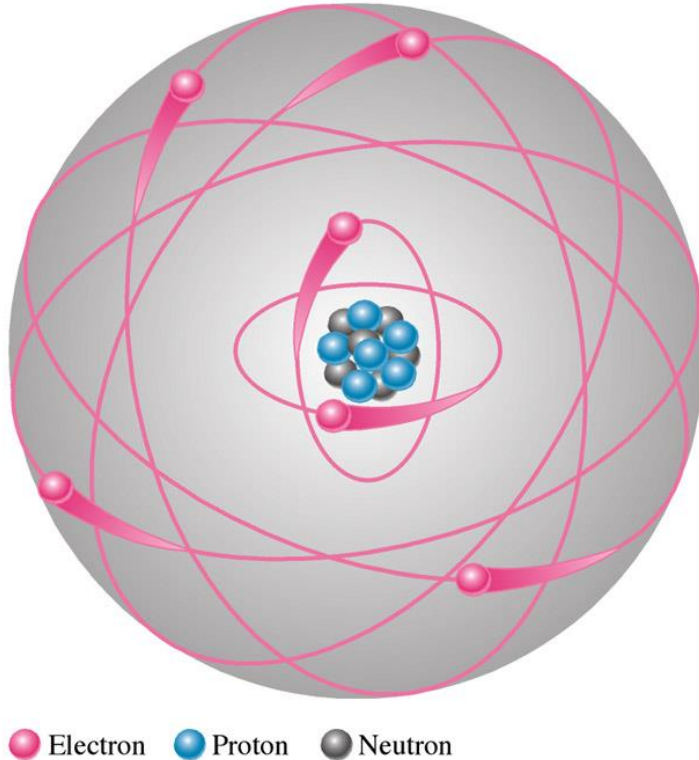
Temperatura - (na powierzchni) $\sim 6,000$ K

Moc promieniowania - 3.8×10^{26} W

Emitancja Słońca – 64×10^6 W/m²

Moc promieniowania, które dociera do Ziemi - 1.7×10^{18} W

Model atomu Bohra

Niels Bohr - 1915

- elektrony krążą wokół jądra
- jądro jest zbudowane z:
  - i) dodatnich protonów
  - ii) neutralnych neutronów

Liczba atomowa = liczbie protonów w jądrze

Kolejność atomów w tablicy układu okresowego wynika z liczby atomowej

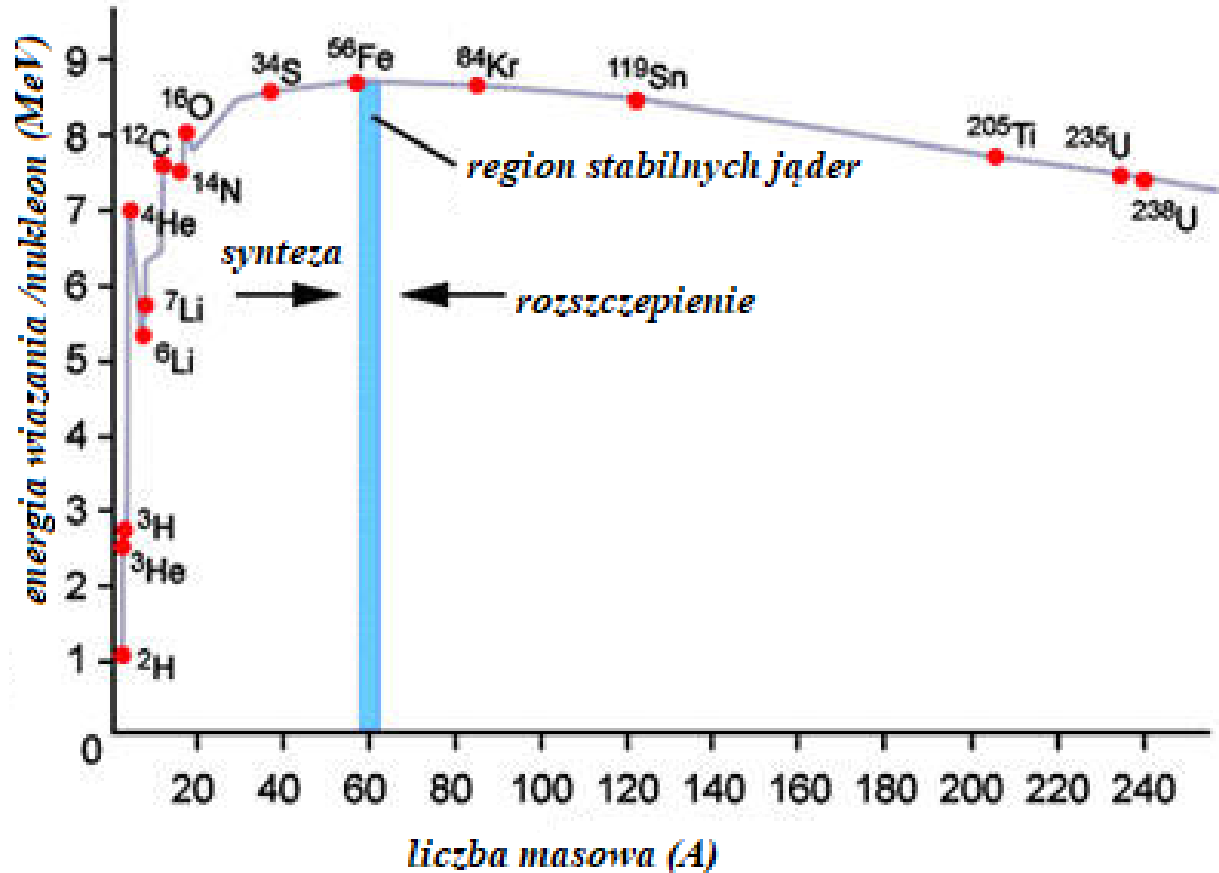
Energia wiązania jądra

A – liczba masowa
Z – liczba atomowa

A = liczba protonów +
liczba neutronów

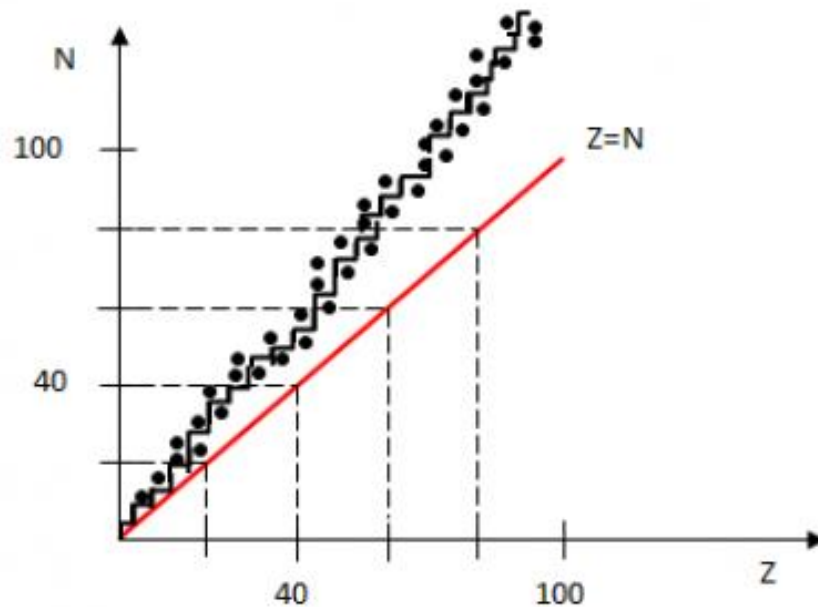
Z = liczba protonów

Zysk energetyczny:

- reakcja syntezy jąder lekkich
- reakcja rozszczepienia jąder ciężkich

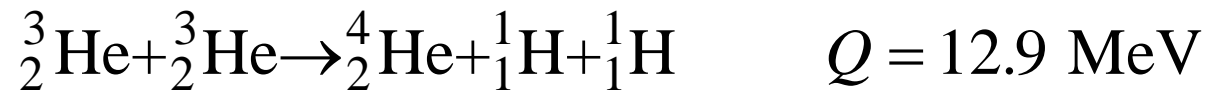
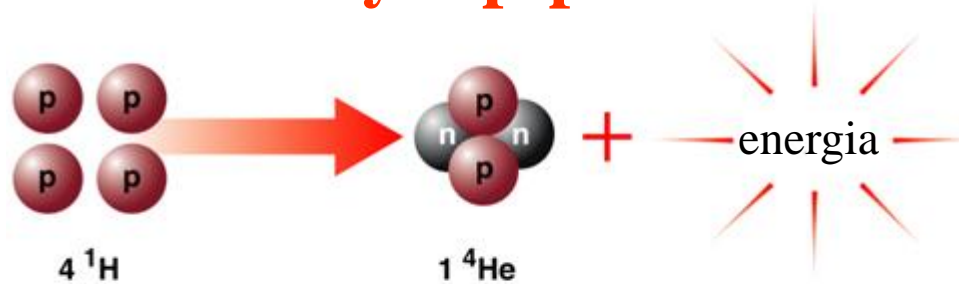
Ścieżka stabilności jąder atomowych

Obecnie znanych jest ok. 2000 różnych **jąder atomowych**, jednak tylko niecałe 300 zalicza się do **jąder trwałych**. Wszystkie **jądra** o liczbie atomowej przekraczającej wartość **83** są nietrwałe.

Synteza termojądrowa na Słońcu

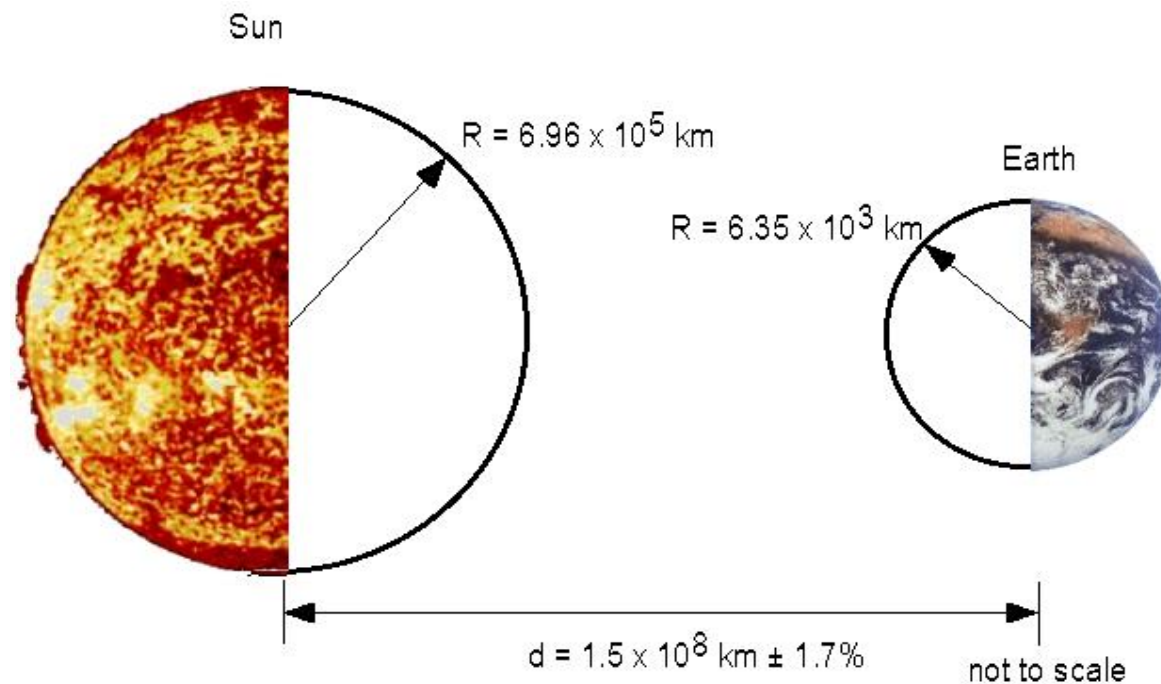
Cykl p-p

Masa 4 protonów jest większa od masy jądra He - defekt masy Δm

$$Q = E = \Delta mc^2$$

Nateżenie napromieniowania w kolejnych dniach roku poza atmosferą (AMO)

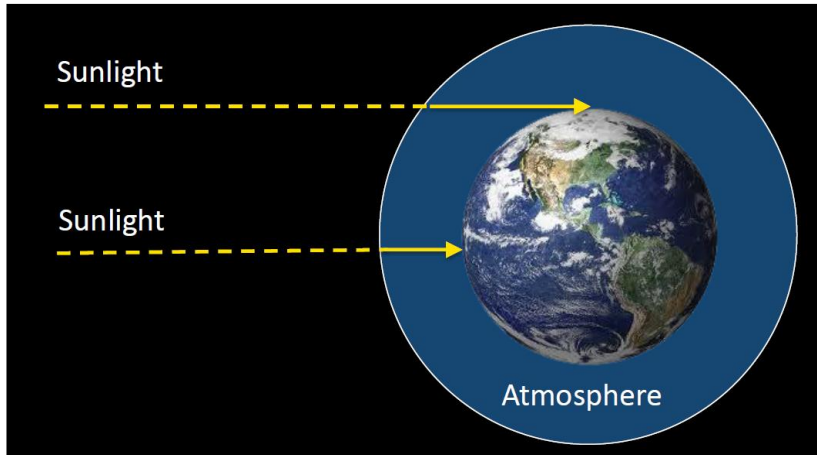
$$\frac{M}{M_Z} = 1 + 0.033 \cos\left[\frac{360(n-2)}{365}\right]$$

$$M_Z = 1363 \text{ W/m}^2$$

n - kolejny dzień w roku

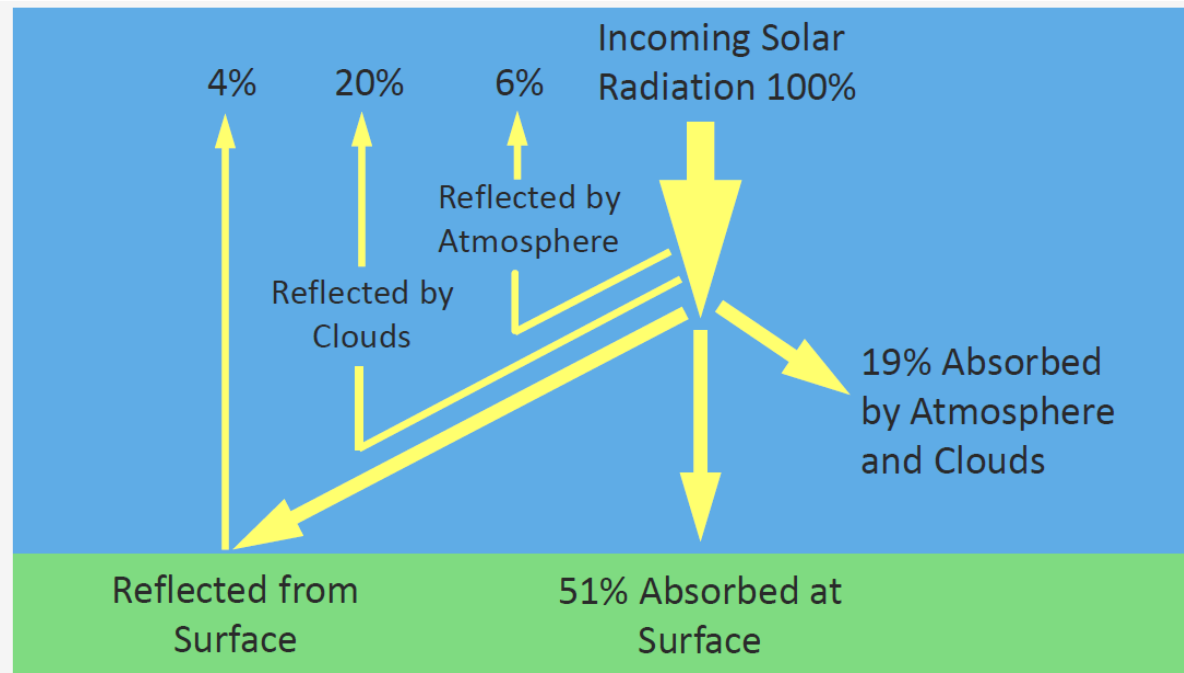
Atmosfera

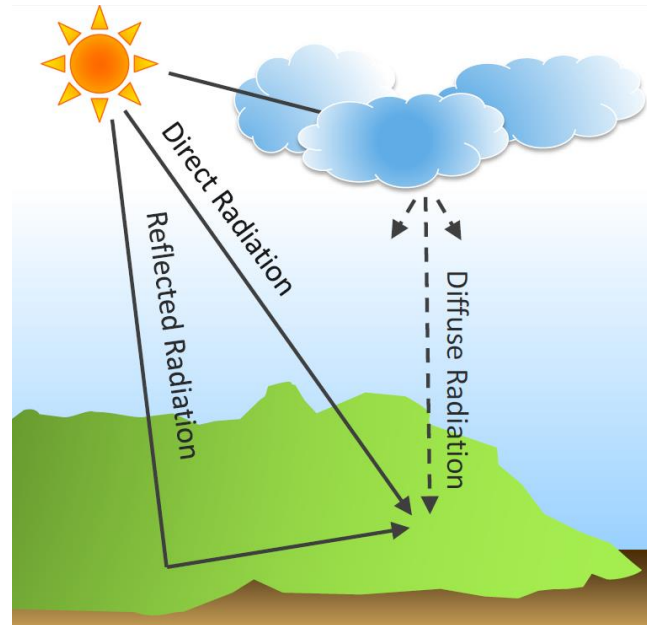
Niebieskie niebo w dzień: światło czerwone nie ulega rozproszeniu, niebieskie ma długość fali porównywalną z rozmiarami cząsteczek powietrza, dlatego jest rozprasane we wszystkich kierunkach.

Zachód Słońca:

Czerwone niebo – światło musi pokonać grubszą warstwę atmosfery niż w dzień. Niebieskie światło ulega rozproszeniu, przez atmosferę przedostaje się tylko światło czerwone.

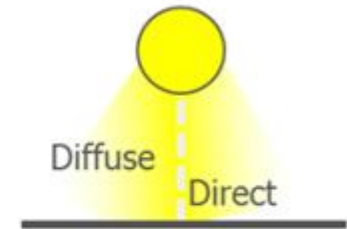
Promieniowanie słoneczne padające na panel słoneczny

Całkowite natężenie napromieniowania:

$$G = G_{normalne} + G_{dyfuzyjne} + G_{odbite}$$

$$G_{odbite} = \text{albedo}$$

Globalne napromieniowanie horyzontalne GHI

$$GHI = DHI + DNI \cos(\vartheta_z)$$

Napromieniowanie dyfuzyjne horyzontalne DHI

Napromieniowanie normalne DNI

ϑ_z – Kąt między pozycją Słońca i zenitem

1. Piranometr – mierzy natężenie napromieniowania GHI FOV 180°
2. Piranometr z osłoną na część środkową – mierzy DHI
3. Pirheliometr – mierzy napromieniowanie normalne (kierunkowe) FOV 5°

FOV- pole widzenia (ang. *field of view*)

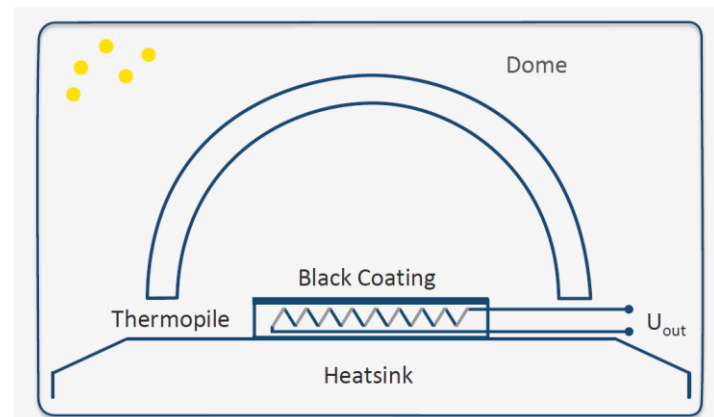
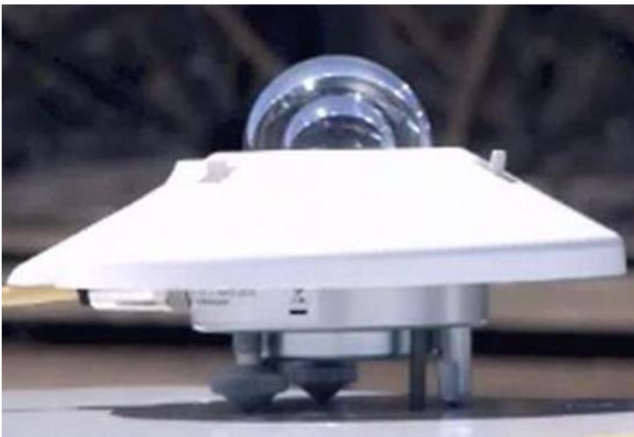
Pirheliometr

FOV - 5°

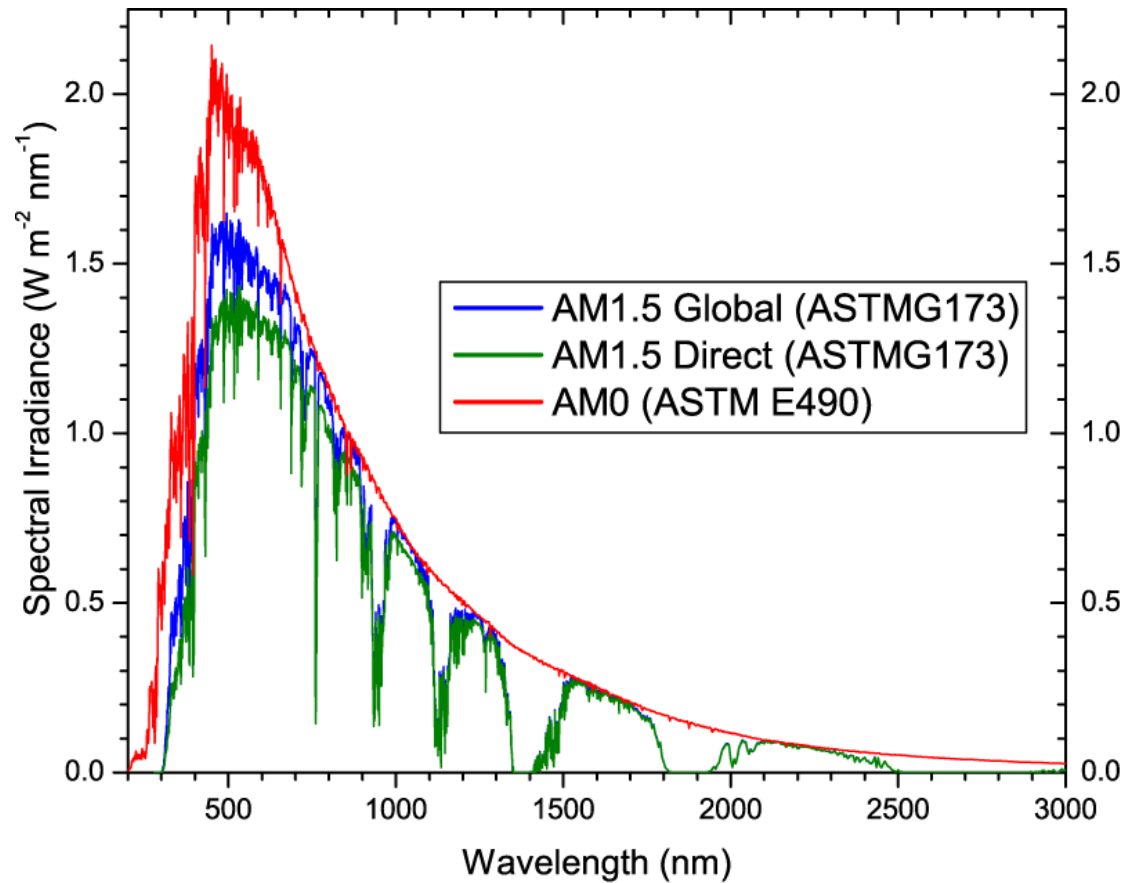

Służy do pomiaru promieniowania padającego pod określonym kierunkiem.
Jest skierowany zawsze na Słońce: umocowany na dwuosiowym uchwycie, który śledzi Słońce.

Piranometr

Air Mass

Spectral irradiance – spektralne natężenie napromieniowania

ASTM - American Society for Testing and Materials

SMARTS: Simple Model of the Atmospheric Radiative Transfer of Sunshine

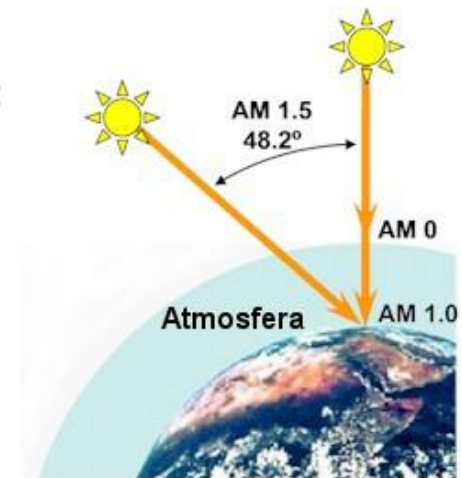
ASTM

Standardowe rozkłady spektralne napromieniowania słonecznego Ziemi zostały opracowane przez Amerykańskie Towarzystwo ds. Testowania i Materiałów (ASTM), we współpracy z reprezentantami przemysłu PV, oraz laboratoriami rządowymi:

- **ASTM 1.5 Global** - rozkład spektralny standardowy całkowitego natężenia napromieniowania na płaską powierzchnię (pole widzenia π);

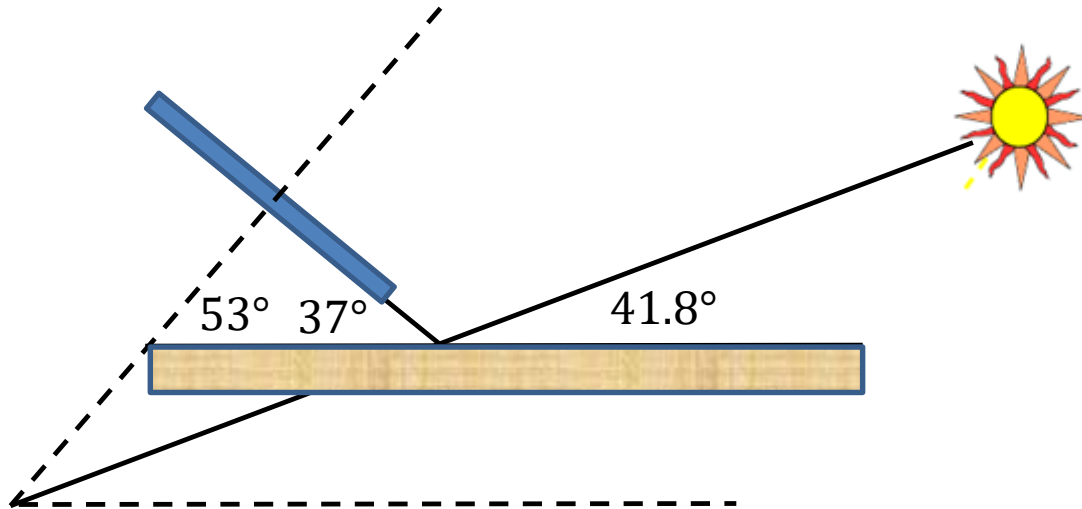
Wg tego standardu, powierzchnia, na którą pada światło, jest nachylona pod kątem 37° względem równika, ustawiona naprzeciw tarczy słonecznej (tzn. normalna do powierzchni jest skierowana na Słońce, pod kątem 41.81° względem normalnej do powierzchni Ziemi); całkowite natężenie $\frac{1000W}{m^2}$.

- **ASTM 1.5 Direct** - rozkład spektralny standardowy składowej prostopadłej natężenia + otoczenie Słońca (średnica dysku 5° , bez centrum Słońca o średnicy 0.5°); całkowite natężenie $\frac{900W}{m^2}$.

ASTM 1.5 Global

- AM1.5, Słońce jest pod kątem 41.8° do horyzontu
- Ogniwo jest nachylone pod kątem 37° do horyzontu; zatem Słońce świeci pod kątem 11.2° do normalnej do powierzchni ogniwa.

$$53^\circ - 41.8^\circ = 11.2^\circ$$

Standardowe warunki

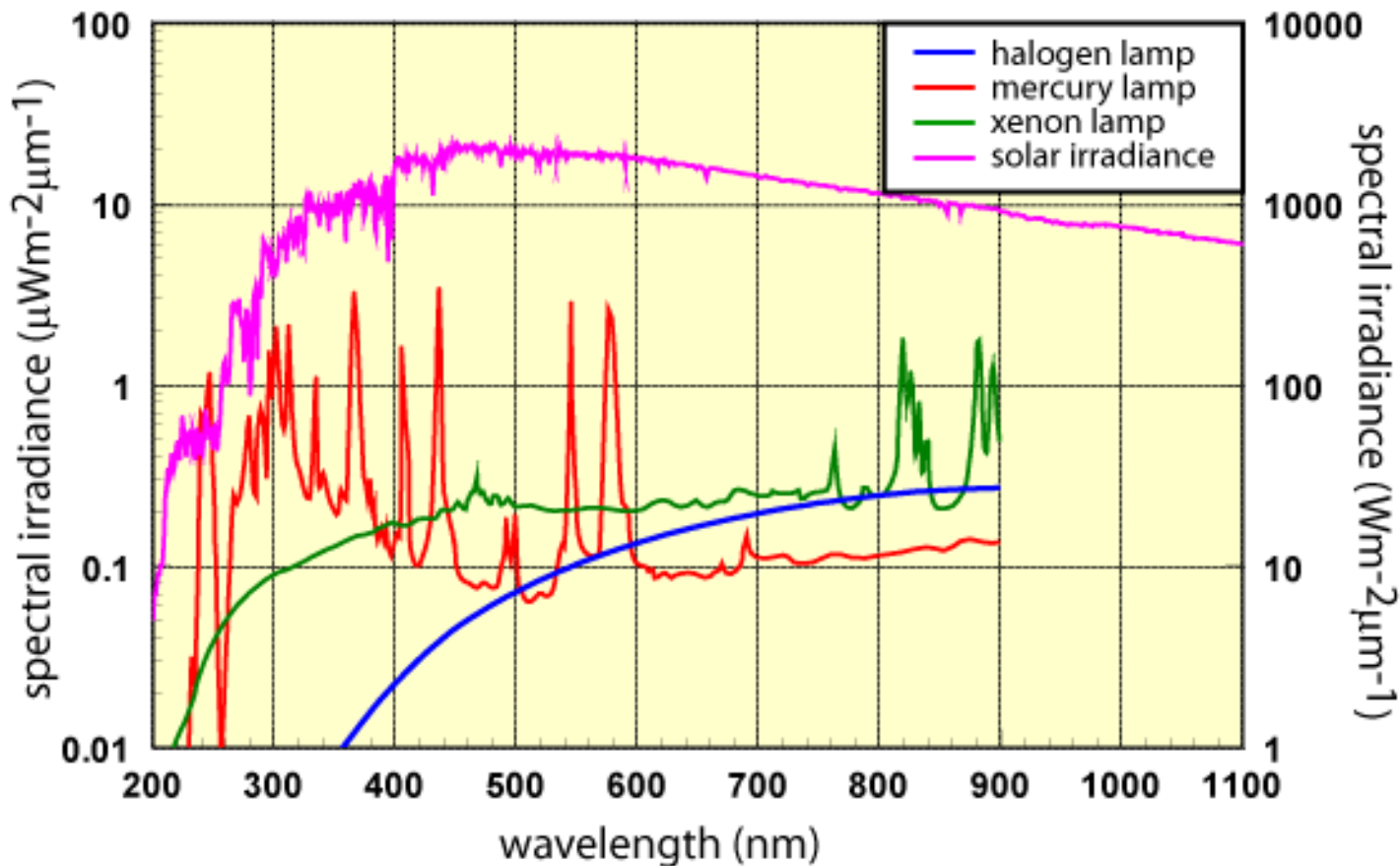
Ogniwa słoneczne i moduły fotowoltaiczne są produkowane przez wiele różnych firm i laboratoriów. Stosowane są różnorodne technologie wytwarzania fotoogniw. Dlatego jest niezwykle ważne aby zdefiniować warunki, które umożliwią porównanie różnych ogniw słonecznych i modułów fotowoltaicznych. Warunki te zwane są warunkami standardowymi (ang. Standard Test Conditions STC), dla których przyjęto:

- **Spektrum źródła światła AM1.5 i temperatura ogniwa 25°C. Spektrum AM1.5 jest zdefiniowane przez International Standard IEC 60904-3*. To spektrum jest mierzone gdy kąt azymutalny wynosi 48.19°, przy czym brane jest pod uwagę światło słoneczne padające bezpośrednio, rozproszone oraz albedo. To ostatnie stanowi tę część promieniowania, która została odbita przez Ziemię.**
- **Całkowite natężenie napromieniowania spektrum AM1.5 wynosi 1000 W/m² i jest bliskie natężeniu które dociera do powierzchni Ziemi w bezchmurny dzień. STC i spektrum AM1.5 są używane na całym świecie w laboratoriach przemysłowych i badawczych. Moc generowana przez moduł PV w tych warunkach jest wyrażana w watach pik, W_p .**

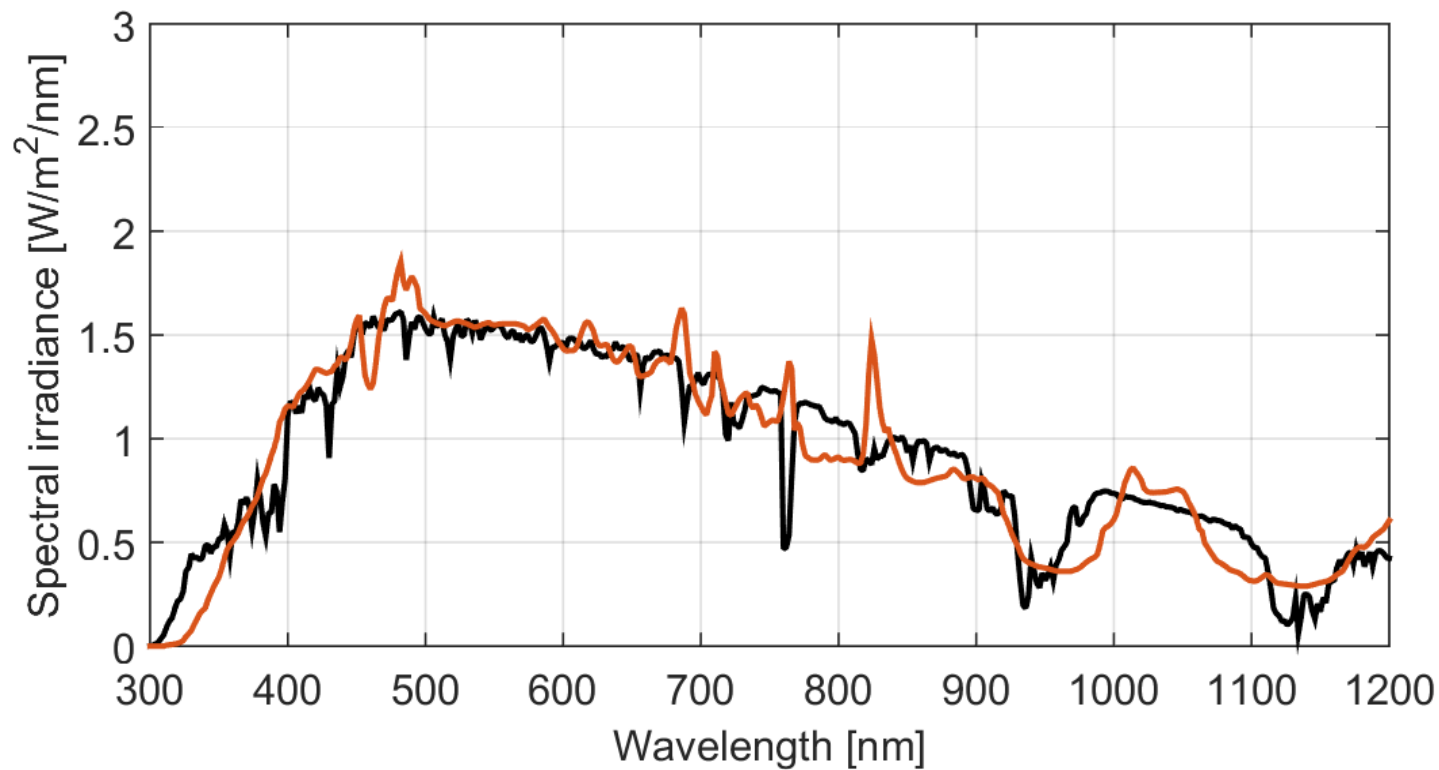
* "IEC 60904-3, Photovoltaic devices – Part 3: Measurement principles for terrestrial photovoltaic (PV) solar devices with reference spectral irradiance data." (2008).

Widma zdolności emisyjnych różnych źródeł symulator Słońca

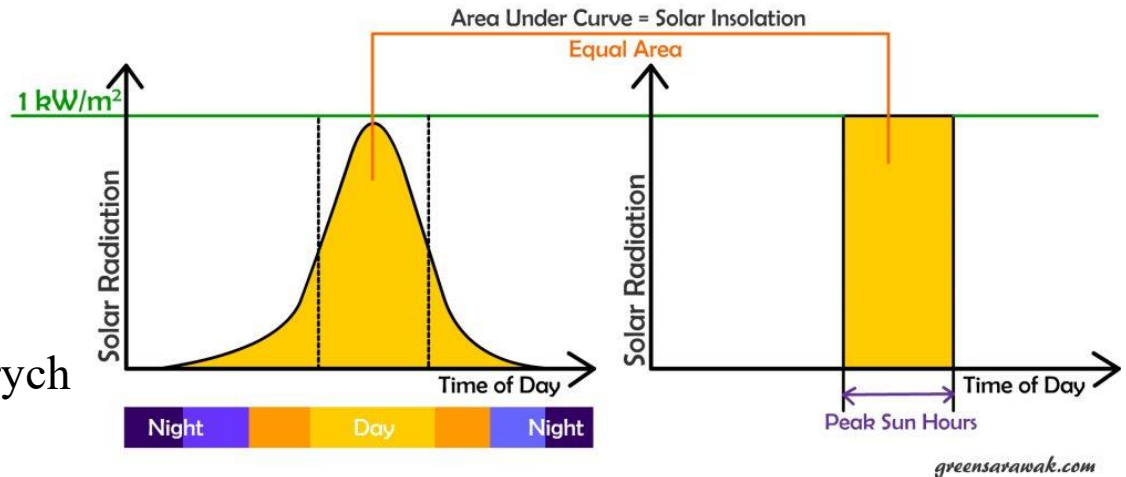
Lampa ksenonowa z filtrami

Nasłonecznienie ESH - Equivalent Sun Hour

$$ESH = \frac{\int_{\text{dzień}} Idt}{I_{AM1.5}} \left[\frac{Wh}{\frac{m^2}{W}} \right] = [h]$$

ESH – ilość godzin, podczas których natężenie napromieniowania jest równe $1000W/m^2$.

ESH jest miarą ile energii słonecznej jest dostępne dziennie na danym obszarze. Na rysunku przedstawiono przykładowe natężenie napromieniowania na pewnym obszarze podczas jednego dnia. Pole pod wykresem odpowiada energii słonecznej przypadającej na metr kwadratowy na tym obszarze, inaczej – nasłonecznieniu. Aby obliczyć ESH, nasłonecznienie należy podzielić przez natężenie napromieniowania odpowiadające AM1.5, tj. $1000 \frac{W}{m^2}$. Pole pod wykresem, który przedstawia prostokąt o szerokości równej ESH, jest równe polu pod wykresem nasłonecznienia.

<https://footprinthero.com/peak-sun-hours-calculator>

- National Renewable Energy Laboratory PVWatts Calculator
- Polska – ESH = 2.67

Jak obliczyć ESH

Przykład 1:

Roczne całkowite natężenie napromieniowania słonecznego w Johannesburgu jest równe $\frac{2000kWh}{m^2}$ /rok. Oblicz ekwiwalentne dzienne nasłonecznienie (ESH).

$$ESH = \frac{\frac{2000kWh}{m^2 \cdot rok}}{1000W/m^2} = \frac{2000}{365} \left[\frac{h}{dzień} \right] \cong 5,5 \left[\frac{h}{dzień} \right]$$

Przykład 2: dzienne nasłonecznienie w Holandii = 2.7h

Jeśli moduł PV ma moc nominalną $100W_p$ to

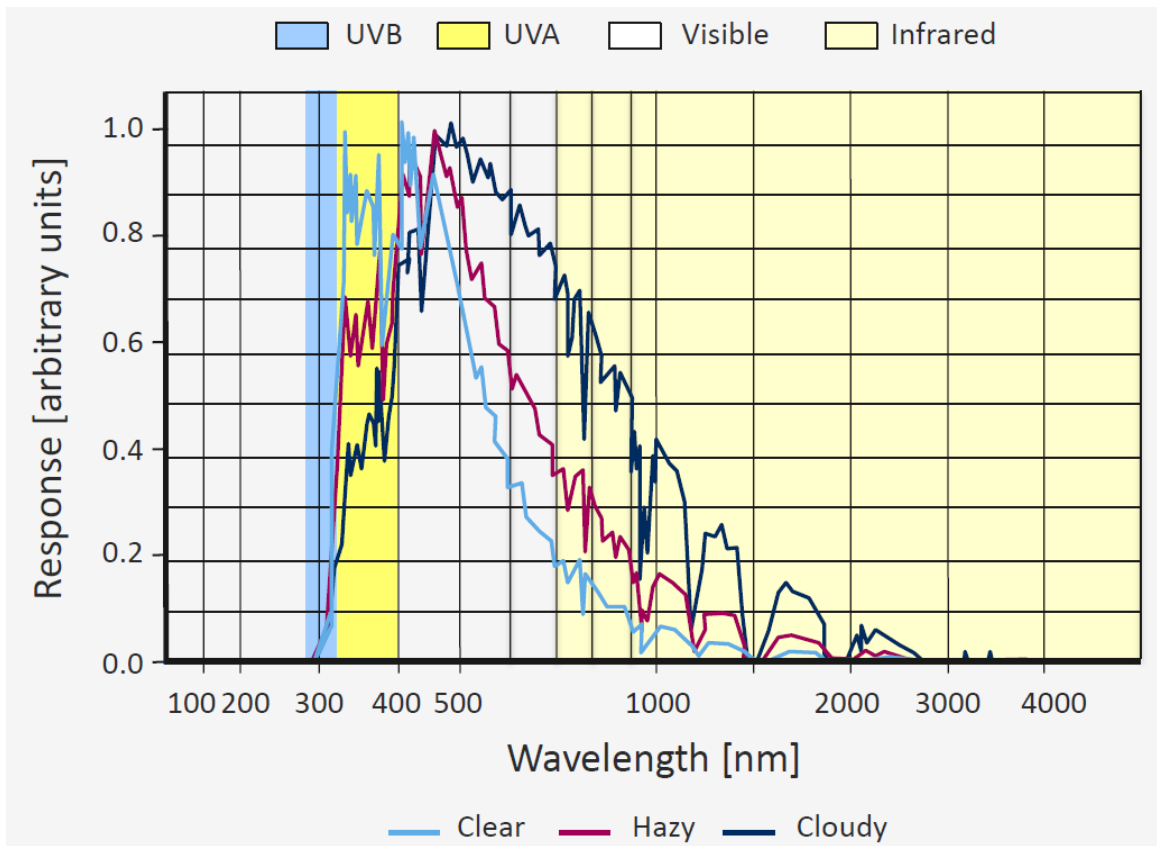
$$100W_p \cdot 2.7 h = 270 Wh$$

Wówczas moc generowana przez panel w ciągu roku jest równa

$$270 \cdot 365 \cong 98.6kWh$$

Polska – ESH = 2.67h

Światło słoneczne w różnych warunkach atmosferycznych

czyste niebo   mgła   chmury

Jeśli są chmury, światło o krótszych falach jest silniej rozpraszane. Dlatego widmo w tym zakresie fal ma mniejszą intensywność.